

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת בבא מציעא - דף יח

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מהו לאלתר ומהו לזמן מרובה?

שליח שהביא גט ואבד הימנו אם מצאו לאחר זמן פסול לגרש בו, והקשו שהמבואר במשנתנו עולה שכשר לגרש בו אף לאחר זמן אם יאמר הבעל תנו, וביארה הגמ' שיש חילוק בשיירות מצויות ובדין הוחזקו שני אנשים עם שמות זהים וכו'. להשלמת הענין, יש לברר מהו לזמן מרובה ומה מוגדר לאלתר, ברש"י (ד"ה מצאו) הביא מהגמ' בגיטין, ששיעור הזמן עד שתעבור שיירה ותשרה שם, אז יש לחשוש שנפל ממשהו אחר.

בגמ' שם נחלקו האמוראים בהגדרת שיעור הזמן, לרבי נתן, ששהה מהזמן שאבד הגט עד שמצאו בכדי שתעבור שיירה (עי' רש"י וחוסי' עד שתעבור או עד שתאכל). לרשב"א, שיעור זמן שיעמוד אדם ויראה שלא עברו שם אנשים למעט השליח. וי"א, שלא שהה שם אדם. לרבי, עד כדי לכתוב את הגט. לרבי יצחק, כדי לקרוא את הגט. לאחרים, כדי לכתוב ולקרא את הגט. רב יהודה בשם שמואל פסק כ"א. ורבה בר בר חנה פסק בשם רב יצחק בר שמואל שהלכה כרשב"א. בפירוש רבנו עובדיה על המשנה בגיטין, ביאר ש"לאלתר" הכוונה מיד. והקשה התוס' יו"ט שהדבר צריך תלמוד כפי המבואר ישנם הגדרות שונות בביאור שיעור הזמן, ואיך כתב הרע"ב "מיד".

אך בקול הרמ"ז, ביאר שהגדרת המילה "לאלתר" היא מיד, וזה מה שבא הרע"ב לפרש, אלא השיעורים שנאמרו ע"י האמוראים בגמ' הוא לומר מה הכוונה "לא לאלתר", היינו שמהזמן הזה יש להסתפק אולי נפל ממשהו אחר.

ולהוסיף על דבריו נראה, שהרי אף "מיד" צריך לדעת מהו, האם באמת תוך כדי רגע, אולי תוך כדי דיבור, איך נברר מהו "מיד" לכך נתנו האמוראים שיעורים מה הכוונה יותר מלאחר, כך נדע ששיעור "מיד" הוא עד אותו הזמן.

בדמיון לדבר יש בחז"ל בהרבה מקומות שאמרו "שיעורו כל שהוא", האם באמת ממש "כל שהוא" האם הגדרת השיעור היא אף מיקרון או פחות מכך, היות ואמרו "כל שהוא" או שאף ל"כל שהוא" יש איזו הגדרה.

אמרו בגמ' בשבת (קב, ב) הבונה כמה יבנה ויהא חיוב. כל שהוא. וכאמור יש לדון האם כל שהוא הוא כפשוטו אדם מתחייב שפועל ולו משהו במלאכת הבנין. או שהוא "שיעור" של "כל שהוא" ואגם שנאמר "כל שהוא" אולם אין הכוונה שזה ממש עד כמלא נימא. עיין ברש"י שבת (עג, א ד"ה משכחת לה) בסוגיא של זדון שבת ושגגת מלאכות שכתב רש"י שלכל המלאכות יש שיעור. וא"כ הא דאמרין שחיוב בונה הוא בכל שהוא ודאי ששיעור בכל זאת יש כאן. ולא מסתבר מילתא שה"שיעור" הוא כל שהוא כפשוטו שזה אינו נקרא "שיעור".

וכן נראה בשבת (ב"ב, ב) מנין לאריג כל שהוא טמא ת"ל או בד ורש"י שם (ד"ה אריג ותפשוט) וכולו הוי כל שהוא כלומד דבר קטן ושם בתוד"ה אריג כתבו מכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת וכו' עי"ש. וודאי מתבאר שאף בכל שהוא בעינן לשיעור מסוים. (ועוד עיין עירובין פ, א; חולין קלו, ב; בכורות י, א; וקשיית הש"ס שם יא, א; אוהלות פ"א מ"א בדברי ב"ה והר"מ והר"ש נתנו בהם שיעורים.)

ועוד נראה להוכיח מילה וביה מהסוגיא בשבת לגבי איסור בנין שבת, ששאלו בגמ' "כל שהוא למאי חזיא". אם נאמר שכל שהוא הוי כפשוטו, מה הקשו למאי חזיא אפי' לא יהיה ראוי לכלום הרי החיוב הוא על כל שהוא. מוכח שגם לכל שהוא יש "שיעור" שצריך להיות ראוי למשהו. וכן עיניין בדברי הרבינו חננאל בשבת לדף עד, א הנדפס בצד הגליון שמבואר מדבריו שצריך לדעת מה היה במשך ומלבד זה איזה שיעור יש בו המועיל לדבר מה.

ועל כולנה בגמ' ב"ב (קב, א) רבי עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולכתוב עליהם פרוזבול ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות בכסף שטר ובחזקה. והקשו בגמ' "וכל היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא". וכו' ומסקנת הגמ' "שיעורא זוטרא קרי לה כל שהוא". עכ"ל הש"ס הצריך לנו לע"ע. מבואר מדברי הש"ס שבמקום שיש שיעור אף הוא שיעור קטן מאד לפיכך נקרא בלשון חז"ל "כל שהוא".

ומפורסם בעולם (עי' השמונה) ראייתו של הגאון רבי שלמה זלמן אוירבעך זצוק"ל, הדין באיסור חמץ בתוך הפסח שאינו בטל אפילו באלף כיון שאיסור חמץ אסור אפי' במשהו. וה"ה בנותן טעם שבפסח אינו בטל. ובדומה לזה באיסור יין נסך שאפילו באלף לא בטל ואיסורו לעולם וכן הוא בנותן טעם ואיסורם הוא לא רק בשתיה אלא אפי' בהנאה. שאל הגרש"ז זצוק"ל מאד מסתבר ולא בתורת חשש אלא בתורת ודאי שילד זרק בתוך מימי א"כ כנרת חתכת לחם וא"כ הרי במים יש טעם חמץ ואסור אפי' בטעם משהו א"כ איך אפשר לשמות בא"י מים מהכנרת בימי הפסח. ועוד הרי בודאי שבמקום כל שהוא בים התיכון נשפך יין מעכו"ם למים וא"כ איך מותר לרוחץ במי הים הרי נהנה בהנאה ממים שטעם יין נסך בהם. והדברים הנזכרים הם אסורים אפילו בכל שהוא. הוכיח מכאן הגרש"ז ע"כ אתה למד שאף ל"כל שהוא" יש "שיעור". (יש עוד ביאורים לראיות הנ"ל, אך באנו כפי הענין)

ע"כ מאוד מובנים דברי הרע"ב ע"פ ביאורו של קול הרמ"ז, שביאר לאלתר "מיד"

אך האמוראים הקדושים נתנו "שיעור" מה הכוונה "לאלתר", כדרך שהבאנו ב"כל שהוא".

השבת אבידה בטביעות עין.

במעשה של רבה בר בר חנה שאבד לו גט, היה לו סימן וטביעות עין, ולכשהחזירו לו אמר שלא יודע האם משום טביעות עין החזירו או מחמת הסימן, ומסיקה הגמ' שבטביעות עין רק לצורבא מדרבנן. ביאר רש"י (ד"ה וזוקא) שמחזירים אבידה בטביעות עין לצורבא מדרבנן שמוחזק לנו שאינו משנה בדיבורו. דין זה מבואר בגמ' לקמן (כד, א)

אמרו בגמ' בשבת (קיד, א) אמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות העין זה המקפיד על חלוקה להופכו.

הענין בהשבת אבידה לת"ח אך ורק ע"פ טביעות עין כאמור בדברי רש"י לפנינו ובדברי הגמ' באלו מציאות, כל שלא משנה בדיבורו אלא בדברים מסויימים אז הוא נקרא ת"ח שמחזירין לו אבידה בטביעות העין. והרבה ראשונים ואחרונים ביארו מדוע מחזירים לו. והתקשו האם הסוגיא בשבת חולקת על הסוגיא בב"מ, שהרי כמוא לעיל בגמ' בשבת אמרו שמחזירים בטביעות לתי שמקפיד על חלוקה. והמהרש"א (שם בשבת) תמה האם זה שהוא מקפיד על בגדו שלא יהיה הפוך זה תלמוד על תוכנו שהוא תלמיד חכם, אולי הוא בן אדם מסודר. ועי' בדבריו.

במהר"ל בחידושי אגדות ביאר את הענין שכאשר נמצאה אבידה ואין עליה סימנים אם זה כלי חדש שיש הרבה כמוהו הרי הדין שהרי אלו שלו. אולם אם זה כלי שאין בו סימן אולם כבר השתמשו בו ויש ע"ז טביעות עין, כלומר אדם שהשתמש כבר בכלי הזה יודע את הדברים הנסתרים שאינם מהווים סימן אפשר להחזיר לו. ואמר המהר"ל כזה אדם שמקפיד על חלוקה שיהיה מסודר ולא הפוך הוא מוקדק במבטו על חפציו כך גם על כליו שאם איבד הרי זה מכיר את הכלי ואפשר להחזיר לו.

האם לעם האץ עין טביעות עין? מדוע שלא נחזיר לעם הארץ שטוען שיש לו טביעות עין? הוא אומר שהוא יודע האם לא מאמינים לו? מלשון רש"י לפנינו, משמע שאין לנו חזקה על דבריו לכן אין לו נאמנות, בפשטות מדוקדק מלשוננו של רש"י שהסורן בנאמנותו ולא במה שאין לו טביעות עין. תוס' כתבו דבר זה בפורש (ד"ה אבל) וכן בדבריהם במסכת גיטין (כז, א ד"ה וזוקא), שלעם הארץ יש טביעות עין על חפץ אם שלו או לא אולם אינו נאמן. ותלמיד חכם נאמן.

סיכום הדף

נושא היום: שטרות שנמצאו במקום שהשיירות מצויות

מצא שטרי גט, או שטר שהחור של עבד, צוואה, מתנה, שובר על פרעון, לא יחזיר שמה כתבו ובסופו של דבר לא נתנו. **אם אומר במפורש** יוכל לתת, **אע"פ שמבואר בגמ' בגיטין**, גט שאבד ונמצא לאלתר כשר, אך לאחר זמן פסול מלגרש בו. **העמיד רבה את המשנה** לגבי גט באופן שאבד הגט במקום שהשיירות מצויות, לכן בנמצא לאחר זמן לא יחזיר. **ובמשנה לפנינו** שיחזיר אם הורה לו על כך הבעל, משום שאבד במקום שאין השיירות מצויות ולא חוששים שהתחלף הגט. **ואף במקום השיירות מצויות** חוששים שהתחלף הגט זה רק באופן שהוחזקו באותה העיר ב' משפחות עם שמות זהים. **והראיה** ממעשה בגט שנמצא בבית דינו של רב הונא, **שפסק רב הונא** שלא יחזיר. ורבה מצא משנה שמבואר שלא חוששים ויחזיר, **ומבארת הגמ'**, שבת דינו של רב הונא מוגדר למקום שהשיירות מצויות ולא חשש רבה משום שלא הוחזקו ב' אנשים עם שמות זהים. **עוד מעשה** שפסק רבה להחזיר את הגט, **וי"א** שהיה מקום שהוחזקו שני אנשים עם שמות זהים, אולם באותו מקום לא היו שיירות מצויות. **וי"א** שהיה שיירות מצויות, אולם לא הוחזקו אנשים עם שמות זהים.

אף רבי זורא חילק בין שיירות מצויות לאין שיירות מצויות, **וי"א** שסבר כרבה ואם שיירות מצויות לא יחזיר באופן שהוחזקו אנשים עם שמות זהים. **וי"א** שחולק על רבה ואף באופן שלא הוחזקו אנשים עם שמות זהים לא יחזיר כאשר השיירות מצויות. **ונחלקו, רבה סבר**, הדין האמור "כל מעשה ביד" יחזיר: זה בנמצא בבי"ד שהשיירות מצויות, ויחזיר רק באופן שלא הוחזקו. **לדעת רב זורא**, יחזיר רק באופן שנמצא מחוץ לבי"ד, היינו אין השיירות מצויות ולא הוחזקו ב' אנשים עם שמות זהים.

דעת רבי ירמיה, מה שאמרו שמחזיר את הגט, מדובר שאומרים העדים שמעולם לא חתמו על עוד גט ששמותיו זהים, **וחידושו** שלא חוששים שזה גט אחר ואף שמות העדים זהים לעדים שחתמום על הגט. **רב אשי מעמיד** את המשנה והברייתא ששמעו שמחזיר את לזמן מרובה, כאשר השליח אומר סימן מובהק, כגון נקב יש בו בצד אות פלונית. אולם סימן שאינו מובהק כגון יש בו נקב ולא פרט היכן לא מועיל, היות והסתפק האם סימן מועיל מהתורה או מדרבנן. **ואמרת הגמ'** שהחזירו לרבה בר בר חנה גט שאבד לו ולא ידע האם החזירו לו מחמת סימן מובהק שהיה לו, או מחמת טביעות עין שהייתה לו באותו הגט. **ואמרת הגמ'** שטביעות עין מועיל רק לצורבא מדרבנן.